Open brief landelijke musea en cultureel erfgoedinstellingen

19 oktober 2026

We verdedigen de grenzen, maar vergiftigen de bron

Tastbare angst organiseert goed. De vijand heeft een gezicht, en de dreiging een- toepasselijk woord- deadline. Dan nemen politici zonder dralen hun verantwoordelijkheid. Wie waarschuwt voor een diffuse dreiging, krijgt - ook al is het gevaar existentieel - de neuzen veel moeilijker dezelfde kant op.

De klimaatcrisis, overconsumptie en polarisatie bedreigen onze toekomst minstens even hard als Poetin. Maar terwijl we onze buitenkanten versterken, vergiftigen we zelf de bronnen die ons samen weerbaar maken: vrijdenken, creativiteit, kwaliteitsbesef en historisch inzicht. Zolang de gevolgen minder zichtbaar zijn, lijkt het alsof kiezen voor de korte termijn niet een politieke keuze is, maar een natuurwet die haar beloop kent. Langetermijndenken wordt zo een luxe die we ons nu even niet kunnen veroorloven.

De recente beslissing om net dáár te snijden waar het langetermijngeheugen zich vormt, is daarom geen onvermijdelijke maatregel, maar een symptoom van een populistisch systeem.

Want het zijn onze erfgoedorganisaties, archieven en musea die het tegengif in huis hebben. Zij zijn bij uitstek de instellingen van het langetermijndenken. Waar de politiek kijkt naar de volgende verkiezingen en de markt naar de volgende kwartaalcijfers, kijken zij over generaties heen. Ze bewaren niet zomaar vergeeld papier en stoffige voorwerpen, maar de lessen die we nodig hebben om vooruit te kijken. Ze tonen hoe eerdere generaties crisissen bezwoeren, hoe autoritaire systemen ontstonden en hoe kwetsbaar democratische rechten zijn. Erfgoed is geen nostalgische blik achteruit, maar een strategische gids voor de uitdagingen van vandaag en morgen.

Erfgoed is ook de ultieme stresstest voor kwaliteit in een wegwerpcultuur. In onze archieven, bibliotheken en musea wacht een eeuwenoude blauwdruk van menselijk meesterschap. Bewaarde ontwerpen, materiaalkennis en vakmanschap tonen hoe duurzaamheid eruitzag lang voordat het ook een marketingterm werd. Dat materiële geheugen helpt ons kwaliteit te onderscheiden van de goedkope rommel waarmee de globale markt ons overspoelt.

Dat maakt ons weerbaar, en het geeft ons het vermogen tot kritisch kijken en verbeelden, ook in de technologische storm waarin we ons bevinden. Archieven, bibliotheken en musea beheren de ground truth: de bewijslast van ons verleden. Ze beschermen bovendien de grilligheid, complexiteit en tegenstrijdigheden van geschiedenis. Dat kan niet alleen met een beperkt aantal grote instellingen. Collecties, onderzoek en relaties met publieken bouwen voort op werk dat overal in het erfgoedveld gebeurt. We hebben veel en contrasterende stemmen nodig: zij tonen dat geschiedenis een kleurrijke caleidoscoop is, geen beige eenheidsworst.

Beproefde technieken, materiaalkennis en geheugensporen vormen bovendien de grondstof waarmee kunstenaars vandaag het erfgoed van morgen maken. Cultuur is een estafette van generaties. Mensen creëren niet in een vacuüm; ze citeren, samplen, adapteren en bevragen het verleden om iets nieuws te maken. Een breuklijn trekken tussen hedendaagse makers en de organisaties waar zij onderzoek doen, inspiratie halen, hun werk tonen en hun archieven kunnen onderbrengen, is gewoon kortzichtig.

Op korte termijn is het tegelijk een sluwe verdeel-en-heersstrategie. Niet alleen dreigt opnieuw een sector verdeeld te raken in ‘verliezers’ en ‘geredden’, ook worden overheidstaken doorgeschoven naar individuele kunstenaars. Met minder capaciteit in organisaties verschuift de verantwoordelijkheid om bronnen te vinden, te ontsluiten en te bewaren naar makers zelf. Zo worden de kosten van een maatschappelijke basistaak afgewenteld op kunstenaars die vaak al werken met tijdelijke projectsubsidies of als, soms kwetsbare, zelfstandigen.

De gevolgen daarvan zullen niet meteen zichtbaar zijn. Festivals, tentoonstellingen, concerten en voorstellingen blijven nog wel even doorgaan. Maar tegen de tijd dat de maatschappelijke, wetenschappelijke en artistieke schade zichtbaar wordt, is het te laat.

Wij voegen dit schrijven toe aan de lange lijst opiniestukken omdat al die stemmen samen een beeld vormen van wat er vandaag gebeurt. We bevinden ons in de incubatietijd van een maatschappelijke ramp waarvan we de vroege signalen dreigen te missen: met deze besparing snijden we in wat onze samenleving kritisch, creatief en veerkrachtig maakt.
We laten onze stem horen omdat we niet in stilte willen laten gebeuren dat onze bron vergiftigd wordt. Zodat we onze kinderen kunnen tonen dat we weerstand hebben geboden toen ons geheugen werd weggeschraapt. En in de hoop dat iemand aan een stedelijke, Vlaamse of federale tafel dit leest en besluit: hier stopt het.

Reden

Een open brief van:

Openluchtmuseum Bokrijk – Hilde Schoefs, conservator
Design Museum Gent - Marjoleine Maes, zakelijk coördinator
FOMU Fotomuseum Antwerpen – Maartje Stubbe, directeur
GUM & Plantentuin – Marjan Doom, algemeen en artistiek directeur
In Flanders Fields Museum – Stephen Lodewyck, directeur
Industriemuseum en ETWIE – Ann Van Nieuwenhuyse, directeur en Hilde Langeraert, conservator
Kazerne Dossin – Tomas Baum, directeur
KMSKA – Carmen Willems, algemeen directeur en Gaëtane Neyrinck, stafmedewerker beleid
M HKA – Dieter Vankeirsbilck, waarnemend directeur
M Leuven – Peter Bary, directeur algemeen beheer, Marjan Debaene, directeur oude kunst, Eva Wittocx, directeur hedendaagse kunst en Sigrid Bosmans, directeur samenleving
MAS – Lies Buyse, directeur
Middelheimmuseum en Kunst In de Stad (KIS) – Sara Weyns, directeur
MoMu Modemuseum Antwerpen – Kaat Debo, directeur
MSK Gent – Anne van Oosterwijk, directeur
Mu.ZEE – Bruno Verbergt, directeur
Museum Dr. Guislain – Eline Van de Voorde, zakelijk leider en Bart Marius, artistiek leider
Museum Plantin-Moretus – Iris Kockelbergh, directeur
Red Star Line Museum – Karen Moeskops, directeur
Rubenshuis – Annemie Breëns, ad-interim directeur
S.M.A.K. – Philippe Van Cauteren, directeur
STAM – Christine De Weerdt, directeur

Hartelijk dank voor jullie steun, **Landelijk Museumoverleg**, Antwerpen